

No Lili'uokalani

'O Lydia Kamaka'eha Lili'uokalani ka inoa piha o ka **mō'i wahine** hope loa o Hawai'i nei.

Hānau 'ia akula 'o ia ma Honolulu I ka lā 2 o Kepakemapa, makahiki 1838. Akā, I kona wā li'ili'i, loa'a iā ia he mau mākuā hānai no ka mea **hānai** a'ela ke ali'i nui 'o Pākī a me kāna wahine 'o Konia iā ia. 'O Bernice Pauahi kona **kaikua'ana** hānai. Pili loa lāua. 'O Kāwika Kalākaua ko Lili'u **kaikunāne** a 'o ia nō ka **hiapo** o ka 'ohana.

Hele akula nā keiki 'ekolu I ke kula no nā keiki ali'i, a na nā **mikionali** 'o Amos Cooke a me kāna wahine I **a'o** iā lākou. Akamai nui 'o Lili'u I ka **haku mele** 'ana a 'ōlelo Haole 'o ia me ka **hewa 'ole**. He 'olu'olu a ikaika kona 'ano. **Male** akula 'o ia iā John Dominis, 'o ia ho'i ke **kia'āina** Haole o O'ahu. 'A'ohe a lāua keiki a **minamina** nui no ka mea nui ko Lili'u aloha I nā keiki.

'A'ohe keiki a Kalākaua nō ho'i a no laila ma hope o kona make 'ana I ka makahiki 1891, ua **lilo** 'o Lili'uokalani I **mō'i wahine** hou. He 52 makahiki o Lili'uokalani I **ia** manawa.

I ka makahiki 1893, **'aihue 'ia** akula ke **ea** Hawai'i e nā **kālepa** Haole a me Sanford B. Dole, 'o ia ka **pelekikena**. Ma ka lā 16 o Ianuali I ka makahiki 1895, **hopu 'ia** a'ela 'o Lili'uokalani a **ho'opa'ahao 'ia** ihola I loko o ka hale ali'i 'o 'Iolani no 8 mahina.

Aia nō 'o ia I laila me kona hoa pili, he wahine Haole. 'A'ole I hiki iā ia ke **ho'okani** I kāna 'ukulele a me kāna piano no ka hīmeni a me ka haku mele 'ana. I kona noho 'ana I laila, 'a'ole I hiki I kona mau hoaaloha ke kipa a'e iā ia.

Akā, I **kēlā me kēia kakahiaka**, na kekahi kanaka I **lawe mai** I nā pua hou no Lili'uokalani. A aia nō ka **nūpepa a puni** kēia mau pua. No laila, ua hiki iā ia ke heluhelu I **nā 'ano mo'olelo like 'ole**.

Ma hope o kona ho'opa'ahao 'ia 'ana, noho ihola 'o Lili'uokalani ma ka hale ke'oke'o 'o **Wakinekona**. I kēia lā, aia I laila ka hale o ke **kia'āina** o Hawai'i nei. Hana mau a'ela 'o Lili'uokalani I kona **māla** me kāna mau pua nani a **hele pinepine** 'o ia I waho no ka **ho'omaha** 'ana.

Ua **hala** akula 'o ia I **ke ala ho'i 'ole** mai I ka makahiki 1917. 'O "Aloha 'oe" kāna mele **kaulana** loa. Nui ka nani a me ke **kaumaha** o kēia mele...a me kēia wahine Hawai'i nō ho'i.

E pane piha i kēia mau nīnau ma ka ‘ōlelo Hawai‘i:

1. ‘O wai ka inoa piha o Lili‘u?
2. Hānau ‘ia ‘o ia ma ka lā ‘ehia o ka mahina hea i ka makahiki ‘ehia?
3. Na wai i hānai iā Lili‘u ma hope o kona hānau ‘ia ‘ana?
4. ‘O wai ka inoa o kona kaikua‘ana hānai? Pehea lāua?
5. ‘O wai ‘o Kāwia Kalākaua iā ia?
6. Ua hele ‘o ia i ke kula hea?
7. Na wai i a‘o iā ia?
8. Pehea kona haku mele ‘ana?
9. Pehea kona ‘ōlelo Hawai‘i ‘ana?
10. Pehea ko Lili‘u ‘ano?
11. ‘O wai ka inoa o kāna kāne male?
12. He aha kā kāna kāne hana?
13. He mau keiki kā lāua?
14. Pehea ko Lili‘u mana‘o e pili ana i nā keiki?
15. Ua lilo ‘o Lili‘u i mō‘ī wahine, no ke aha? E wehewehe mai.
16. I kona lilo ‘ana i mō‘ī wahine, ‘ehia ona makahiki?
17. He aha ka hanana i ka makahiki 1893?
18. ‘O wai lā ‘o Sanford B. Dole?
19. He aha ka hanana i ka makahiki 1895, lā 16 o Ianuali?
20. Pehea ka lō‘ihi o ko Lili‘u noho ‘ana i ka hale ali‘i ‘o ‘Iolani?